

דוח חינוך ירושלים המזרחית, שנה"ל 2021-2020 (תשפ"א)

אוקטובר 2021

תוכן עניינים

2	I. תמצית הממצאים
2	II. חינוך בימי קורונה
3	III. התפלגות התלמידים הפלסטינים במערכת החינוך בשנת הלימודים
3	1. התפלגות התלמידים במערכת החינוך בירושלים
3	2. התפלגות התלמידים הפלסטינים במערכת החינוך בירושלים
4	3. "ילדים נעלמים"
4	IV המחסור בכיתות בירושלים המזרחית
4	1. המחסור בכיתות גדל – 2,840 כיתות חסרות בירושלים המזרחית
4	2. קצב בניית הכיתות – 2021-2001
5	V. נשירת תלמידים
5	VI. ירידה במספר התלמידים הלומדים בתכנית הלימודים הישראלית

הרכבים 9
 ת.ד. 52113
 ירושלים 9152101

9 Harecavim St.
 P.O. Box 52113
 Jerusalem 9152101

טל. Tel.
 +972-2-6222858
 פקס. Fax.
 +972-2-6233696

עיר עמים מודה לארגונים, המדינות והאנשים התומכים בפעילותה למען עתיד מוסכם והוגן לירושלים.
 עיקר המימון מקורו בישויות מדיניות זרות. לתמיכה בעיר עמים [לחצו כאן](#)

I. תמצית הממצאים

36%	1. שיעור התלמידים הפלסטינים במערכת החינוך (הרשמי + מוכר) מתוך סך התלמידים בירושלים
38%	2. שיעור התלמידים הפלסטינים הלומדים במערכת החינוך הרשמי מתוך סך התלמידים הפלסטינים בירושלים המזרחית
34.7%	3. שיעור התלמידים הפלסטינים הלומדים במערכת החינוך המוכר שאינו רשמי
37,233	4. מספר הילדים הפלסטינים בגיל חינוך חובה "הנעלמים" מנתוני הרשויות
26.9%	5. שיעור "הילדים הנעלמים" מסך הילדים הפלסטינים המזרח ירושלמים בגיל חינוך חובה
2,840	6. מספר הכיתות החסרות לילדים המזרח ירושלמים
158	7. מספר הכיתות שהושלמו לקראת שנת הלימודים תשפ"ב (09/21)
170	8. הגידול במספר כיתות במחזור הקמה בסה"כ
	9. מספר הילדים הנושרים מכיתות א'-יא' בשנת תשפ"א :
1,405	בנים
1,154	בנות
12%	10. שיעור התלמידים הפלסטינים הלומדים לבגרות ישראלית מתוך סך התלמידים בחינוך הערבי בירושלים

II. חינוך בימי קורונה

בשנה שעברה הבאנו בדוח החינוך השנתי של עיר עמים נתונים קשים על מצבה של מערכת החינוך במזרח ירושלים שהייתה תחת סגר תקופה ארוכה בגלל שכונות רבות שהוכרזו כשכונות אדומות. הערכנו באותם ימים כי יותר מ-80% מתלמידי החינוך הערבי בירושלים לא הגיעו לבתי הספר באותה עת.

ביום 23/11/2020 התקיים בעקבות בקשתנו דיון בוועדה המיוחדת לזכויות הילד של הכנסת. [כפי שהצגנו בפני הוועדה](#) בראשותו של ח"כ יוסף ג'בארין, ניכרה השקעה ממוקדת של עיריית ירושלים בכשלים בלימודים במזרח ירושלים בזמן הקורונה, והצגנו דגשים שיש לחדד בעבודת העירייה, משרד החינוך, ומשרד התקשורת, הן בלימוד מקרוב והן בלימוד מרחוק.

כפי שהבאנו בפני הוועדה, על פי הערכות של מנהלי בתי הספר במזרח ירושלים, בחלקן על פי מיפוי ממשי שביצעו המנהלים, 40%-60% מהתלמידים לא יכלו ללמוד מרחוק בשל בעיות תשתית. עוד הבאנו כי [במיפוי שערך משרד ירושלים](#) ופורסם בנובמבר 2020, צוין כי: "התלונות על בעיות בתשתיות ובשירות נשמעות מתושבי מזרח ירושלים כבר זמן רב".

באוקטובר 2020 הפיץ [משרד התקשורת פניה לתושבי ירושלים המזרחית](#) והפניה לפניית ציבור של המשרד בנושא שירותי התקשורת (בעברית ובערבית).

[בתשובת עיריית ירושלים לבקשת חופש המידע מ16/8/21](#) דווח על חלוקת מכשירי קצה ישירות לתלמידים: במזרח ירושלים חולקו 13,785 מכשירים על ידי משרד החינוך ועיריית ירושלים, לעומת 7,377 שחולקו במגזר הכללי ו-2,441 שחולקו במגזר החרדי. שמחנו לגלות כי בדומה לדגשים שהבאנו בפני הרשויות, נעשתה החלוקה ללא הבחנה בין בתי הספר המלמדים תכנית ישראלית לבין כאלו המלמדים את תכנית התווג'יהי, והיא נעשתה גם בבתי הספר המוכרים שאינם רשמיים, ולא רק ברשמיים.

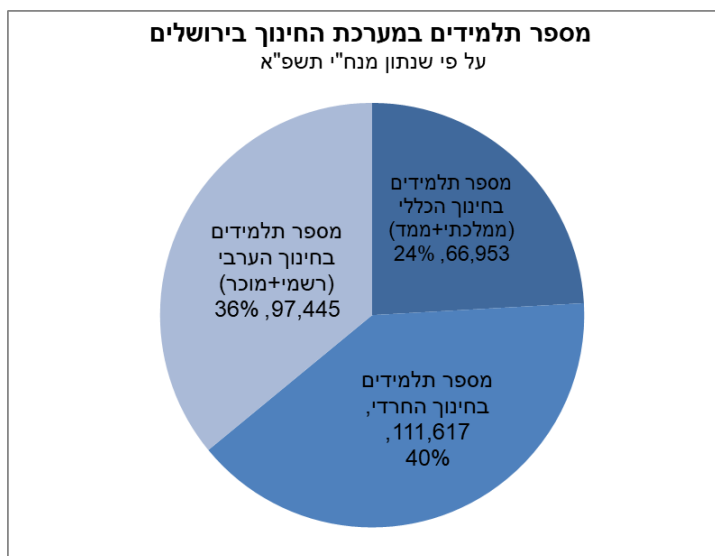
עוד דווח על ידי העירייה כי הותקנה תשתית פס רחב לשיפור תשתיות האינטרנט ב-56 בתי ספר במזרח ירושלים.

כדי לאפשר פתיחה חלקית או מלאה במערכת החינוך בהתאם להנחיות משרד הבריאות ומשרד החינוך, דיווחה העירייה כי פעלה לגיוס 479 מורות ומורים, לפתיחת מרחבי למידה בקבוצות קטנות בבתי הספר הרשמיים, ולהנחיות חדשות בנושא הניקיון.

III. התפלגות התלמידים הפלסטינים במערכת החינוך בשנת הלימודים

1. התפלגות התלמידים במערכת החינוך בירושלים

מספר תלמידים	אחוז התלמידים	על פי שנתון מנח"י תשפ"א (נכון ל-17/8/21)
67,353	24.1%	חינוך כללי (ממלכתי + ממ"ד)
111,617	39.9%	חינוך חרדי
100,485	36.0%	חינוך ערבי (מוכר + רשמי)
279,455		סה"כ



2. התפלגות התלמידים הפלסטינים במערכת החינוך בירושלים

מספר תלמידים	שיעור התלמידים	על פי תשובת חופש המידע עיריית ירושלים 16/8/21
52,577	38.0%	בחינוך הערבי הרשמי
47,994	34.7%	בחינוך הערבי המוכר שאינו רשמי
37,233	26.9%	"ילדים נעלמים" - מספר הילדים בגילאי חינוך שלא ידועה מסגרת לימודיהם
¹ 138,219		ילדים זכאי חינוך במזרח ירושלים גילים 3-18

¹ סך התלמידים נסכם ל 137,804 תלמידים. סה"כ נלקח כמספר מוחלט מתשובת עיריית ירושלים.

3. "ילדים נעלמים"

על פי תשובתה לבקשת חופש המידע, לעיריית ירושלים לא ידועה מסגרת לימודיהם של 37,233 ילדים, כמעט 27% מהילדים המזרח ירושלמים בגיל חינוך חובה. בשנה שעברה היה אחוז התלמידים שלא ידועה מסגרת לימודיהם 23%, כמעט רבע מהתלמידים, והשנה אף הוחמר יותר המצב והוא עולה על רבע תלמידים שמקום לימודם אינו ידוע לעיריה.

אנו שבים ומציינים, כלשון מבקר המדינה, כי מדובר ב"אוזלת יד ורפיון של משרד החינוך והעירייה באיתור ילדי מזרח ירושלים אלה לצורך מתן חינוך בסיסי... על עיריית ירושלים ומשרד החינוך לפעול ללא דיחוי בהתאם לחובתם על פי החוק, כדי לאתר את מקום לימודיהם או הימצאותם..."².

כבשנה שעברה, כך השנה, לא סיפקה עיריית ירושלים נתונים מספריים על התלמידים הפלסטינים הלומדים במסגרות פרטיות. עד לפני כשלוש שנים התפרסמו גם נתונים אלו בשנתונים של מנח"י. בכך מוסיפה מנח"י ומפרה את חובתה לעקוב אחר כל תלמידי החינוך חובה.

IV. המחסור בכיתות בירושלים המזרחית

1. המחסור בכיתות גדל – 2,840 כיתות חסרות בירושלים המזרחית

מספר כיתות חסרות בירושלים המזרחית - תשפ"א	
384	מספר הכיתות הנדרשות להחלפת כיתות לא תקינות (על פי תשובת העיריה מיום 14/10/21 לבקשת חופש מידע)
1,077	מספר הכיתות הנדרשות לקליטת מחצית התלמידים מהמוכר שאינו רשמי ומהפרטי, וכן לגידול טבעי (על פי תשובת העיריה מיום 14/10/21 לבקשת חופש מידע)
1,379	כיתות נוספות נדרשות ל"ילדים הנעלמים" – על פי תחשיב ממוצע 27 תלמידים בכיתה
2,840	סה"כ כיתות חסרות

2. קצב בניית הכיתות – 2001-2021

מספר כיתות במחזור ההקמה						
בפתיחת שנת לימודים	הושלמו	בבניוי	בתכנון ומכרז	בהפקעה או מורכבות משפטית	לא החל תכנון	סה"כ בכל השלבים
2001-09/2009	257					
תשע"א - 09/2010	24					
תשע"ב - 09/2011	7	89	193	86		375
תשע"ג - 09/2012	32	85	173	84		374
תשע"ד - 09/2013	61	75	110	147		393
תשע"ה - 09/2014	57	56	157	108		378
תשע"ו - 09/2015	38	44	168	259		509
תשע"ז - 09/2016	42	46	124	245		457
תשע"ח - 09/2017	32	35	266	131		464
תשע"ט - 09/2018	35		444	355		834

² מבקר המדינה, דוח ביקורת מיוחד – פיתוח וחיוזוק מעמדה של ירושלים, חלק שני (יוני 2019), בעמ' 384.

1312	382	752	26	108	44	תש"פ - 09/2019
1319	409	85	621	198	6	תשפ"א - 09/20
1489	409	85	639	198	158	לקראת תשפ"ב - 09/21
					635	סה"כ כיתות שהושלמו

בשנת הלימודים האחרונה נעשתה קפיצה יפה במספר הכיתות שנמסרו ואוכלסו. לראשונה השנה נותן המענה השנתי בבניה תשובה ראויה למחסור ולגידול הטבעי. גם במחזור הבניה חל גידול ב-170 כיתות לעומת שנה שעברה. עם זאת, ניתן לראות כי עדיין 409 כיתות מצויות בשלב בו לא החל תכנון (ייתכן ואלו כיתות אחרות). ראוי כי המחסור הכבד יגביר את קצב התכנון וההוצאה לפועל. כמו כן, לאור המחסור הרב, יש צורך לפחות בהכפלה של מספר הכיתות במחזור ההקמה.

V. נשירת תלמידים

על פי תשובת העירייה לבקשת חופש המידע בשנת תשפ"א בלבד נשרו מהלימודים בירושלים המזרחית 1,405 בנים ו-1,154 בנות. נשירתם היא החל מכיתה א' ועד י"א. עם זאת, ניתן לראות כי נתונים אלו חסרים, גם מכיוון שמספר התלמידים הכולל שם אינו נסכם למספר התלמידים במערכות החינוך הרשמי + המוכר יחדיו, על פי נתוני העירייה, וכן כי נעדרים משם נתוני הנשירה בכיתה י"ב.

מהשוואת נתוני הנשירה השנה לאלו של שנה שעברה נראה כי חל שיפור במניעת הנשירה³. מנתוני העירייה עולה כי קפיצה גדולה באחוזי הנשירה מתרחשת במעבר מכתה ח' לכתה ט' (מ-4% נשירה לבנים ו-5% נשירה לבנות בכתה ח' קופצים גם הבנים וגם הבנות ל-9% נשירה בכתה בט').

כאמור בהמלצות העיקריות בדוח המבקר: "נוכח ממדי הנשירה במזרח ירושלים, על משרד החינוך ועיריית ירושלים להגביר באופן משמעותי את פעילותם בסוגיית נשירת תלמידי מזרח העיר מהלימודים" (עמ' 346).

VI. ירידה במספר התלמידים הלומדים בתכנית הלימודים הישראלית

בשנה שעברה הצבענו על גידול ניכר במספר התלמידים שעברו לתכנית הלימודים הישראלית⁴. השנה חלה ירידה משמעותית במספר התלמידים הלומדים בתכנית הלימודים הישראלית של כמעט 40% וכעת עומד מספרם על 11,776 תלמידים בלבד (9,375 ברשמי ו-2,401 במוכר).

אם כך, על אף שבהחלטת הממשלה 3790 לצמצום פערים חברתיים כלכליים ופיתוח כלכלי במזרח ירושלים, יותר מ-43% מסך תקציב הממשלה המיועד לחינוך בירושלים המזרחית (כ-193 מיליון ש"ח מתוך הסך של 445 מיליון ₪) מותנים מפורשות בלימודי התכנית הישראלית, שלוש שנים לאחר שהתקבלה ההחלטה גדל מספרם רק פי 1.5 בלבד והם עדיין מהווים פחות מ-12% מסך התלמידים בחינוך הערבי.

אחוז הזכאים לתעודת סיום תווגייה מוסיף להיות גבוה במזרח ירושלים והוא עומד על מעל 90% בתעודה ריאלית ו-68% בתעודה הומאנית. נתוני הזכאות לבגרות ישראלית לא נמסרו לנו השנה כי טרם נתקבלו.

יעדי הביצוע בתחום לימודי העברית עדיין לא נמסרו לנו מעיריית ירושלים ונמסר לנו כי הם עדיין מצויים בשלבי האיסוף והעיבוד שם. ככל הידוע לנו לעת זו, כפי שגם הבאנו בדוח עיר עמים 2020, קיים פער

³ בשנת תש"פ נשרו מהלימודים בירושלים המזרחית 1,964 בנים ו-1,305 בנות. עיר עמים, דוח חינוך ירושלים המזרחית תש"פ, אפליה בצל קורונה (ספטמבר 2020).

⁴ בשנת תש"פ עמד מספרם על 18,953 תלמידים (13,739 מהם בחינוך הרשמי, ו-5,214 מהם בחינוך המוכר שאינו רשמי).

משמעותי בין שעות לימודי העברית המוקצות לתלמידי תכנית הלימודים הישראלית לבין אלה המוקצות לתלמידי התכנית הפלסטינית. על פי דוח המבקר, תלמידים הלומדים לפי התווגיהי בבתי הספר הרשמיים מקבלים 71% משעות התקן המזערי ללימוד עברית בבתי ספר המלמדים את התכנית הישראלית, ובמוכרים – 44% בלבד (עמ' 396).
